

KÄPY SELÄN ALLA

Mikko Niskanen

Suomi, 1966, 89 min, K12

Oletko joskus kuullut saksankielisen termin *Zeitgeist*? Se suomennetaan yleensä ajan hengeksi, ja sillä tarkoitetaan tietyn aikakauden henkistä ilmapiiriä ja kulttuuria.

Elokuva pystyy taltioimaan ajan hengen tinkimättömästi ja tarkasti. Valkokangas paljastaa tietysti pintatasolla aikakauden visuaalisen tyylin, muodin ja arkkitehtuurin, mutta taianomaisesti myös ihmisten käytös, asenteet, pelot ja toiveet sekä yhteiskunnan rakenteet muuttuvat näkyviksi. Vanhojen elokuvien kautta meidän on mahdollista kokea menneet vuosikymmenet melkein kuin olisimme itse siellä käyneet.

Mikko Niskasen ohjaama **Käpy selän alla** paljastaa yllättävän paljon 1960-luvun rakennemuutoksesta: ihmiset valuivat maalta kaupunkeihin työn ja paremman elämän toivossa. Aikaisemmin Suomessa oli tehty paljon elokuvia maaseudusta, vaikka mukana oli myös monia kaupunkikuvauksia, kuten Suomen perheestä kertova sarja. Maaseutu oli kuitenkin ollut suomalaisen elokuvan perusmaisema vuosikymmenten ajan. Käpy selän alla paljasti muutoksen, sillä se kertoikin neljästä kaupunkilaisesta nuoresta, jotka lähtevät maalle telттаilemaan. He liikkuvat metsässä kömpelösti, ja kommunikaatio alkuasukkaiden kanssa on ajoin kankeaa. Valta oli siirtynyt landelta cityyn.

Elokuva kertoo myös nuorisokulttuurin noususta. Vanhat Suomi-elokuvat kertoivat useimmiten aikuisista – teinien rooli tarinoissa oli yleensä vain edustaa epäkypsyyttä ja tyhmyyttä, jota päähenkilöt saattoivat kommentoida ja pilkata. Esimerkiksi **Mika Waltarin** näytelmästä **Kuriton sukupolvi** tehtiin kaksi elokuvaversiota (1937 ja 1957), jotka nykyisin lähinnä naurattavat lapsellisuudellaan. Nuorison henkeä ei onnistuttu tavoittamaan kummassakaan.

1960-luvulla nuoriso nousi markkinamiesten silmissä kiinnostavaksi kohderyhmäksi, jolle oli mahdollista myydä musiikkia, vaatteita ja unelmia. Nuorisokulttuurista tuli maailmanlaajuinen, yhteiskunnallinen megatrendi myös muilla aloilla. Tällainen elokuva ei olisi ollut mahdollinen vuosikymmentä aikaisemmin.

Niskanen halusi oman elokuvansa keskiöön uuden sukupolven huolineen ja ilonaiheineen. Hänen hahmonsensa janoavat vapautta, toivoa, yhdessäoloa. Tietysti he haluavat myös ”olla ihan rauhassa” ilman että äiti tirkistelee avaimenreiästä. Aikuisuutta kohti vaeltavien nuorten tarina on kerrottu raikkaasti ja hauskasti. Vaikka Käpy selän alla on jo yli 50 vuotta vanha, sen kautta on edelleen mahdollista ymmärtää 1960-luvun henkistä ilmapiiriä. Pääosanelikko on kuvattu psykologisesti uskottavalla tavalla. Silti hahmojen juurettomuudessa ja ahdistuksessa on jotain tuttua ja tunnistettavaa nykyaikanakin.

Suurin ero vanhoihin elokuviin näkyy suhtautumisessa seksuaalisuuteen. Ennen 1960-lukua seksikohtaukset esitettiin viitteelliseksi niin, että pariskunta katosi heinälaton, minkä jälkeen kamera kuvasi heinäkasa tai taivaalla vaeltavia poutapilviä. Käpy selän alla ei ehkä nykyajan mittapuulla ole kovin rohkea, mutta seksuaalisuus ja eroottisuus väreilee pinnan alla – ja joskus pinnallakin – käytännössä koko ajan. Onneksi Niskanen ei tavoittele sensaatiota, vaan kuvaa nuorten levotonta etsintää vakuuttavasti ja koskettavasti.

Käpy selän alla muistetaan myös hienosta musiikistaan, josta vastasivat **Otto Donner** ja **Kaj Chydenius**. Herkät sanoitukset ovat **Marja-Leena Mikkolan**. Alkukohtauksessa näyttelijä **Kristiina Halkola** katsoo suoraan kameraan ja laulaa kappaleen *Laulu rakastamisen vaikeudesta*. Kohtauksessa niin

sanotusti rikotaan ”neljäs seinä”, eli näyttelijä rikkoo illuusion elokuvan maailman ja katsojan todellisuuden välillä. Efekti on järjestyttävä. Yhtäkkiä emme ole ulkopuolisia vaan osallisia Santun, Riitan, Timpan ja Leenan kesävietossa. Elokuvan loppurepliikki sitoo

kaiken yhteen. Se saa kysymään, kenen kokemuksesta oikeastaan onkaan kysymys:
”Nuoruus on kuulemma kaikkein parasta aikaa, mitenköhän helvetin vaikeaa sitä on vanhana?”

Antti Pentikäinen

POHDITTAVAKSI

- Jakautukaa ryhmiin ja miettikään eri alojen asioita ja ilmiöitä, joiden uskotte jäävän elämään tästä ajasta. Listatkaa esimerkiksi musiikkia, tv-ohjelmia, kirjoja, pelejä ja ihmisiä, jotka mielestänne edustavat tätä hetkeä. Vertailkaa listojanne – oletteko samaa mieltä muiden valinnoista?
- Tiedonhakutehtävä: Käpy selän alla valmistui vuonna 1966. Selvittäkää ryhmässä vuoden tärkeimpiä uutisia Suomessa ja maailmalla, poliittisia tapahtumia, taiteen ja viihteen ilmiöitä ja muita teitä kiinnostavia asioita. Kootkaa löytöenne esimerkiksi julisteiksi tai vaikkapa pilvipalveluun. Esitelkää löytöenne. Miten vuosi 1966 poikkeaa nykyhetkestä?
- Mitkä asiat Käpy selän alla -elokuvassa ovat moderneja ja mitkä vanhanaikaisia?
- Kuka neljästä päähenkilöstä – Santtu, Riitta, Timppa vai Leena – on teistä kiinnostavin? Miksi?
- Suunnitelkaa nykynuorisosta kertova elokuva. Mikä lajityyppi olisi luontevin? Kehitelkää ainakin tärkeimmät juonenkäänteet ja kuvailkaa päähenkilöitä. Mikä olisi elokuvan nimi? Miksi se jäisi historiaan kiinnostavana kuvauksena vuodesta 2017?
- Miten suomalaiset elokuvat kuvaavat 2010-luvun todellisuutta? Mitkä elokuvat ansaitsevat jäädä historiaan? Perustelkaa.
- Keksikää kaksi hahmoa ja kirjoittakaa heille dialogi. Yrittäkää sisällyttää keskusteluun asioita, jotka ovat teistä tärkeitä ja kiinnostavia. Lukekaan dialogit muulle ryhmälle. Halutessanne voitte myös kuvata dialogit videolle tai äänittää ne.
- Elokuvassa on muutamia kohtauksia, joissa hahmot katsovat kameraan ja muuttuvat tavallaan itse kertojiksi. Miten tämä kerronnallinen keino toimii? Tuleeko mieleenne muita elokuvia, joissa ”rikotaan neljäs seinä”?